

Manastyrski A. Die Ruthenen // Die Österreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina. – Wien: Verlag von Eduard Beiyer, 1899. – S. 228-271; 31. Sbiera I., Marian S. Die Rumänen // Die Österreichish-Ungarische Monarchie in Wort un Bild. Bukowina. – Wien, 1899. – S. 191-228; 32. Simiginowicz-Staufe L. A. Die Volkergruppen der Bukowina. Etnograrhisch-culturhistorische Skizzen. – Czernowitz: Buchdruckerei H. Czopp, 1884. – 203 s.

УДК: 39:001.891 (075.8)

Георгій КОЖОЛЯНКО, Антоній МОЙСЕЙ, Юрій ШЕСТАКОВ
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ОСНАЩЕННЯ ЕТНОГРАФІЧНОЇ
ЕКСПЕДИЦІЇ ТЕХНІЧНИМИ ТА МАТЕРІАЛЬНИМИ ЗАСОБАМИ

У статті проаналізовані основні вимоги до оснащення етнографічних експедицій технічними та матеріальними засобами, показані етапи підготовки експедицій, їх основні характерні особливості. Автори роботи звернули увагу на важливість підбору особистого і групового спорядження, прискіпливо підійшли до розгляду сучасних носіїв інформації, як засобів необхідних для етнографа-польовика. Не залишились також поза увагою питання техніки безпеки, медичного забезпечення експедицій.

Ключові слова: етнографічна експедиція, експедиційне спорядження, техніка безпеки, медичне забезпечення, матеріальні засоби.

Георгій КОЖОЛЯНКО, Антоній МОЙСЕЙ, Юрій ШЕСТАКОВ
СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ОСНАЩЕНИЮ
ЭТНОГРАФИЧЕСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ ТЕХНИЧЕСКИМИ
И МАТЕРИАЛЬНЫМИ СРЕДСТВАМИ

В статье проанализированы основные требования к оснащению этнографических экспедиций техническими и материальными средствами, показаны этапы подготовки экспедиций, их основные характерные особенности. Авторы работы обратили внимание на важность выбору личного и группового снаряжения, рассмотрели современные носители информации, как средств необходимых для этнографа-полевика. Не остались также без внимания вопросы техники безопасности, медицинского обеспечения экспедиций.

Ключевые слова: этнографическая экспедиция, экспедиционное снаряжение, техника безопасности, медицинское обеспечение, материальные средства.

George KOJOLIANKO, Antoni MOYSEY, Yuriy SHESTAKOV
MODERN REQUIREMENTS FOR THE TECHNICAL AND MATERIAL
EQUIPMENT OF THE ETHNOGRAPHIC EXPEDITIONS

In the article main requirements for the technical and material equipment of the ethnographic expeditions are analyzed, preparatory stages for the expeditions and their typical features are shown. Authors of the research pointed out the importance

of choosing personal and group equipment, for the first time they captiously studied modern data mediums as equipment necessary for the field ethnographer. Issues of safety, medical supply for the expeditions were also investigated.

Key words: ethnographic expedition, expedition gear, safety, medical support, materiel.

У зв'язку з наявністю на гуманітарних факультетах університетів України етнографічної практики студентів, спеціалізації студентів з етнології, відкриттям окремих кафедр етнології та спеціалізованих вчених рад із захисту дисертаційних робіт, постала проблема написання науково-методичної літератури з теоретичних основ та практики пошукової польової роботи. Така література має бути спрямована на розробку методичних та практичних порад з організації, підготовки, проведення етнографічних практик та експедицій.

В останні десятиріччя було видано низку посібників і методичних розробок з цієї дисципліни. Серед них слід згадати роботи М.Глушка [1; 2], М.Паньківа [5; 6], Л.Орела, К.Мищенко [8], Г.Кожоляно, Г.Шестакова [4], А.Мойсея [7] та ін. Крім того, свого значення ще не втратив посібник Г.Громова [3], який широко використовується під час організації етнографічних експедицій. З огляду на розвиток науки і техніки, зростають сучасні вимоги до оснащення етнографічних експедицій матеріально-технічними засобами. Матеріал даної роботи передбачає врахування новітніх технологій під час організації і проведення наукових експедицій.

Однією з обов'язкових умов успішного проведення етнографічної експедиції виступає її забезпечення матеріально-технічними засобами. Для перевезення експедиційного спорядження та продуктів харчування до базового населеного пункту (у разі кущового методу проведення експедиційних досліджень) використовують спеціальний транспорт або рейсові автобуси. Найбільш зручним під час проведення маршрутної експедиції є спеціально обладнаний для наукової поїздки мікроавтобус. Для підготовки та транспортування спорядження і продуктів харчування підбирають експедиційні рюкзаки, сумки, скриньки тощо.

Експедиційне спорядження готують залежно від тривалості експедиції, умов проживання її учасників. У випадку неможливості організації ночівлі при готелі, інтернаті, школі тощо, експедиція має бути забезпечена наметами. Намети обирають туристичні, розраховані для вологого клімату, які мають вітростійку конструкцію. У наметі стелять поліуретанові килимки, також можна використовувати самонадувні килимки або матраци. Зверху на них розміщують спальні мішки, зазвичай із синтетичним утеплювачем – вони легші за пухові і швидше висихають, практично не пропускають вологи. Килимки, матраци та спальні мішки використовують як під час проживання у наметах, так і при розташуванні у випадкових приміщеннях. Незамінною в експедиції є термоупаковка – водостійкі мішки. Кожен учасник експедиції бере із собою і водостійку накидку від дощу.

Важливим є правильний вибір особистого спорядження учасників експедиції. Як правило, дослідники беруть із собою лише найнеобхідніші особисті речі: подвійний комплект одягу, взуття, засоби щоденної гігієни (рушники, мило, зубна паста і щітка, засоби для гоління тощо). Крім того, треба мати додаткові підкладки для взуття, щітку для одягу, щітку та крем для взуття, мийні засоби для прання, голку з ниткою, ножиці, носові хустинки тощо. Особисте спорядження учасників експедиції значною мірою залежить від природних умов району роботи та пори року. Загальне правило експедиції – брати із собою найнеобхідніше, одягатися зручно, відповідно до кліматичних умов. При цьому варто пам'ятати, що одяг і зовнішній вигляд учасників експедиції повинні бути скромними, не викликати нарікань і осуду з боку населення, серед якого ведеться робота. При спілкуванні з людьми зовнішній вигляд і поведінка співробітників експедиції мають досить велике значення. Не потрібно протиставляти себе місцевим звичаям і правилам.

Серед засобів для приготування та споживання їжі використовують газові похідні пічки, набори базового похідного посуду – миски, каструлі, сковорідки, термогорнята, термоси та похідні столові прилади тощо. Невід'ємним елементом спорядження є складні ножі, які мають великий набір функціональних частин: ніж, плоскогубці, відкрутка, відкривач пляшок, ножиці, напильник по металу, пила по дереву, шило, лінійка тощо.

У сучасних умовах оснащення етнографічної експедиції розширюється за рахунок застосування новітніх технічних засобів та матеріалів. Поступово з першого плану витісняються такі основні робочі знаряддя етнографа, як зошит і ручка. До недавнього часу під час польових експедицій єдиними зразками аудіо- та відеозаписуючої техніки були касетні диктофони, касетні відеокамери, плівкові фотоапарати. Сьогодні цифрові носії витіснили своїх аналогів практично з усіх ділянок побутової техніки. Під час етнографічних експедицій більш інтенсивно застосовують цифрові фотокамери, диктофони, відеокамери, ноутбуки, JPRS тощо.

Нові вимоги до проведення етнографічних польових досліджень приводять до вдосконалення традиційних до недавнього часу засобів. Записи, зроблені чорнильною авторучкою за умов підвищеної вологості (як і хімічним олівцем), можуть розповзатися і ставати нерозбірливими, тому дослідники широко використовують кулькові ручки та нові високоякісні автоматичні гелюві ручки типу Pilot G-2 та Pilot G-6, колір покриття яких відповідає кольору чорнила. Для оформлення документації, призначеної для тривалого зберігання, ідеально підходить ролер – інструмент із капілярною системою подачі чорнила, пишучий механізм якого залишає слід, подібний сліду ручки з пером. Основою його стержня є подвійна кулька, яка діє за принципом прямої подачі чорнила: забезпечує рівномірне та безперебійне написання.

Відомості, почерпнуті від інформаторів, записуються у зошиті або на стандартних листках формату А-4. Залежно від завдань дослідження рекомендується використовувати зошити в клітинку розміром не менше

48 аркушів та у палітурці. Тверда обкладинка зошита дозволяє досліднику за потребою робити записи без підставки, а клітинки або лінійки дають змогу записувати інформацію чітко. Досить зручним під час експедиційних досліджень є використання планшетів-папок формату А-4 з двостороннім пластиком покриттям полівінілхлоридом. Папка-планшет у правій внутрішній стороні має спеціальний притиск, що не пошкоджує папір, а у лівій оснащена кишеню для зберігання паперів. Таким чином, якщо папір (записи етнографічного матеріалу) знаходиться у файлі та захований у внутрішній кишені планшета-папки, щонайменше вдвічі зменшується ймовірність потрапляння вологи (особливо під час негоди) у порівнянні з зошитом. Крім того, папір формату А-4, на якому записано відомості, отримані від респондентів можна закріпити швидкозшивачем або зберігати у спеціальних папках.

Для креслення плану будівель, поселень, знарядь праці, різноманітних пристосувань для зняття викрійок одягу тощо важливим є оволодіння прийомами етнографічного креслення. Рекомендовані донедавна у навчальних та методичних посібниках олівці з м'яким стержнем типу ТМ чи М-3, М-4 поступаються місцем новим виробам, що відповідають сучасним технічним вимогам. Так, наприклад, при постійному транспортуванні, пересуванні до віддалених населених пунктів, у польових умовах використання, широке застосування отримали олівці типу Evolution, виготовлені без застосування деревини. Олівці, що мають здатність згинатися, є надзвичайно міцними та стійкими до ударів. Добре себе зарекомендували під час експедицій механічні олівці різного виробництва (ТК-Fine, Mephisto та ін.), які мають ергономічну зону захоплення, що дозволяє зручно тримати олівець, перетворюючи його, таким чином, на професійний інструмент для письма та креслення. Механічні олівці є більш довготривалими і надійними у використанні, до комплекту входять набір із 12 грифелів та спеціальна гумка, спеціально призначена для найкращого видалення сліду чорнографітних олівців. Досить зручними для акуратного видалення слідів, особливо з невеликих поверхонь, є гумки у пластиковому тримачі. При підборі гумок важливо використовувати у комплекті м'які гумки, виготовлені як з синтетичного каучуку, так і високоякісного пластику типу Extra Soft.

Для креслення, виготовлення ескізів, обведення контурів тощо використовуються лінери – сучасні письмові інструменти з пишучим вузлом, які залишають слід, що нагадує слід ручки з пером, а також рапідграфи, призначені, зокрема, для креслення по кальці та креслярському папері. Для фіксації зразків народного мистецтва (вишивки, ткацтва тощо) використовують кольорові олівці та фарби. Застосовуються фарби, що розчиняються у воді (акварель, гуаш, темпера). При етнографічному малюванні і копіюванні застосовують більш густий, ніж у живопису, розчин фарб (під час роботи на кальці), для чого змішують гуаш з аквареллю і т.п.

Для обмірювання різних деталей знарядь праці, частин народного одягу, великих чи габаритних об'єктів користуються мірною рулеткою

48 аркушів та у палітурці. Тверда обкладинка зошита дозволяє досліднику за потребою робити записи без підставки, а клітинки або лінійки дають змогу записувати інформацію чітко. Досить зручним під час експедиційних досліджень є використання планшетів-папок формату А-4 з двостороннім пластиком покриттям полівінілхлоридом. Папка-планшет у правій внутрішній стороні має спеціальний притиск, що не пошкоджує папір, а у лівій оснащена кишеню для зберігання паперів. Таким чином, якщо папір (записи етнографічного матеріалу) знаходиться у файлі та захований у внутрішній кишені планшета-папки, щонайменше вдвічі зменшується ймовірність потрапляння вологи (особливо під час негоди) у порівнянні з зошитом. Крім того, папір формату А-4, на якому записано відомості, отримані від респондентів можна закріпити швидкозшивачем або зберігати у спеціальних папках.

Для креслення плану будівель, поселень, знарядь праці, різноманітних пристосувань для зняття викрійок одягу тощо важливим є оволодіння прийомами етнографічного креслення. Рекомендовані донедавна у навчальних та методичних посібниках олівці з м'яким стержнем типу ТМ чи М-3, М-4 поступаються місцем новим виробам, що відповідають сучасним технічним вимогам. Так, наприклад, при постійному транспортуванні, пересуванні до віддалених населених пунктів, у польових умовах використання, широке застосування отримали олівці типу Evolution, виготовлені без застосування деревини. Олівці, що мають здатність згинатися, є надзвичайно міцними та стійкими до ударів. Добре себе зарекомендували під час експедицій механічні олівці різного виробництва (ТК-Fine, Mephisto та ін.), які мають ергономічну зону захоплення, що дозволяє зручно тримати олівець, перетворюючи його, таким чином, на професійний інструмент для письма та креслення. Механічні олівці є більш довготривалими і надійними у використанні, до комплекту входять набір із 12 грифелів та спеціальна гумка, спеціально призначена для найкращого видалення сліду чорнографітних олівців. Досить зручними для акуратного видалення слідів, особливо з невеликих поверхонь, є гумки у пластиковому тримачі. При підборі гумок важливо використовувати у комплекті м'які гумки, виготовлені як з синтетичного каучуку, так і високоякісного пластику типу Extra Soft.

Для креслення, виготовлення ескізів, обведення контурів тощо використовуються лінери – сучасні письмові інструменти з пишучим вузлом, які залишають слід, що нагадує слід ручки з пером, а також рапідграфи, призначені, зокрема, для креслення по кальці та креслярському папері. Для фіксації зразків народного мистецтва (вишивки, ткацтва тощо) використовують кольорові олівці та фарби. Застосовуються фарби, що розчиняються у воді (акварель, гуаш, темпера). При етнографічному малюванні і копіюванні застосовують більш густий, ніж у живопису, розчин фарб (під час роботи на кальці), для чого змішують гуаш з аквареллю і т.п.

Для обмірювання різних деталей знарядь праці, частин народного одягу, великих чи габаритних об'єктів користуються мірною рулеткою

паперу перебивається на нього. При зворотному копіюванні накладається папір на предмет, і олівцем позначаються контури орнаменту, межі предмета, його деталі.

Цифрові фотоапарати прийнято ділити на: цифрову «мільницю», компактні камери («псевдозеркалки») і професійні камери («зеркалки»). Переважна більшість «зеркалок» володіють різноманітними системами фокусування, вбудованим експозометром, ручним і автоматичним контролем експозиції – що дозволяє як професіоналу, так і напівпрофесіоналу реалізувати більшість поставлених перед ним завдань. Крім того, всі цифрові дзеркальні камери мають можливість підключення зовнішніх спалахів, які дозволяють забути про «свічені» обличчя та червоні очі. Найбільшими перевагами дзеркальних камер є висока якість зображення, легке управління у ручному та напівавтоматичному режимі, розвинуті режими роботи зі спалахом, експозавтоматику, узгоджену з автофокусом, реальне зображення у видошукачі. Такі камери мають змінні об'єктиви, свої акумулятори.

При наявності фінансування для експедиційної роботи доцільно використовувати у польових умовах бюджетні цифрові дзеркальні камери Nikon (D 70, 80), Olympus (E-510, 520), Canon (EOS 40D, 450D, 1000D), Sony (Alpha DSLR-A100, A200, A300) тощо. Так як об'єктив є важливою частиною фотокамер, від якого залежить якість знімків, в експедиціях використовують 2 чи більше об'єктивів. Так, наприклад, для фотографування у різних умовах та режимах: макрозйомка, портрет, у русі тощо, для фотокамери Olympus E-510 найкраще підійдуть наступні об'єктиви - ZUIKO DIGITAL ED 14-42 мм та ED 70-300 мм. В експедиційних умовах доцільніше використовувати фотокамери з вбудованим стабілізатором зображення, що дозволяє впоратись з тремтінням рук; до такої камери не потрібен штатив. Цифрові дзеркальні фотокамери дозволяють досить добре робити панорамні фотографії, у порівнянні з тим, коли зовсім недавно для таких панорам клеїли частинки різних фотографій.

Для успішної фотозйомки під час тривалих етнографічних експедицій дослідники використовують сучасні типи карт пам'яті. Активно використовуються кілька типів карт пам'яті, які розрізняються за фізичними розмірами, швидкістю запису, об'єму пам'яті. Найбільш поширеними є Compact Flash, Memory Stick, xD та ін. В умовах експедиції найкраще підійдуть карти пам'яті SanDisk Compact Flash Extreme III на 8 Gb або 16 Gb (на карті 16 Gb вміщається понад 8000 знімків). Крім того, карти серії Extreme III підтримують швидкість читання та запису до 20 Mb/сек., мають підвищену стійкість до вібрації та ударного навантаження (усередині карти немає жодної механічної деталі), до високих та низьких температур, вологості та інших несприятливих умов навколишнього середовища (термін життя карт складає приблизно 100 років). Для довготривалих етнографічних експедицій використовують і фотокамери з подвійним слотом для карт пам'яті. Скажімо, той же самий Olympus E-510 підтримує карти CompactFlash та xD picture. Як

і стосовно карт пам'яті, в етнографічних експедиціях використовують також додатковий акумулятор.

До роботи в експедиції може залучатись і фотограф-фахівець, який проводить зйомку окремих, особливо важливих і рідкісних, етнографічних об'єктів. Однак передоручати фотографу всі роботи з фотографування не бажано. Кожен етнограф повинен навчитися опановувати новітні моделі фотокамер та оволодіти основними прийомами фіксації зображення. Залучення фахівця-фотографа є виправданим хіба що за умов проведення короткотривалих експедицій під час конкретного розгортання свята, ритуального дійства або реконструкції обрядів чи звичаїв. Приміром, у 2005 р. науковці кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича провели у с. Маршинці Новоселицького р-ну Чернівецької обл. реконструкцію дохристиянського обряду «похорон засухи» («калоян»), у 2006 р. у Магалі того ж району напередодні св. Андрія – реконструкцію комплексу матримоніальних дівочих ворожінь. Для фіксації матеріалу був запрошений фотограф-професіонал.

Продуктивним є використання під час експедиційних досліджень відеоапаратури. Нині в Україні реалізується відеотехніка іноземного виробництва. Найбільш практичними вважаються камери з типами носіїв DVD та жорстким диском чи картами пам'яті; свою популярність не втратили також MiniDV (міні-касети). Для більш детальної стабілізації та чіткості відзнятих сюжетів українські дослідники використовують камери формату HDV, розроблені для відеокамер, що працюють у стандарті телебачення високої чіткості. Крім того, як альтернатива використовуються і камери формату AVCHD. Камери формату AVCHD працюють з носіями DVD диски, жорсткі диски та карти пам'яті SD і Memory Stick Pro. При виборі відеокамер для застосування під час етнографічних експедицій, дослідники повинні звернути увагу на можливість використання камери і для фотозйомки, наявність цифрового стабілізатора зображення тощо. Важливим є і підбір карт пам'яті та наявність додаткової акумуляторної батареї.

Під час розгортання масових карнавальних дійств комплексно використовуються цифрові засоби зняття інформації (фотоапарат і відеокамера). Цей метод використовувався, наприклад, членами експедиції кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького університету, здійсненої 14 січня 2009 р. у с. Красноільську Сторожинецького району Чернівецької області з метою дослідження «Краснолівської Маланки», в якій беруть участь понад 350 ряджених персонажів. На святі присутні 3-5 тис. людей. Метод дозволив зафіксувати всі етапи розгортання обрядової церемонії, символіку, велику кількість персонажів карнавалу, деталі одягу й атрибутики.

Досліджуючи духовну культуру (сімейну, календарну обрядовість, міфологічні уявлення, різні види народних знань, громадські стосунки), дослідники використовують цифрові диктофони. За допомогою диктофона етнограф фіксує не лише вербальну інформацію, а й манеру розмови,

особливості мови носія етнічної культури, переносячи її до ноутбука чи комп'ютера. Ще декілька років тому найбільш розповсюдженими були моделі диктофонів із записом на мікро-касету. Основними перевагами цифрових диктофонів перед плівковими є менші розмір і вага, більша тривалість зарядки (на плівкових диктофонах вимагається заміна батарейок чи акумуляторів через кожні 3-5 годин роботи), сумісність з комп'ютером, наявність карт пам'яті, місткість яких дозволяє зберігати від 200 і вище годин запису інформації. У моделей цифрових диктофонів, що працюють на змінних картах пам'яті, теоретично взагалі не існує обмежень тривалості запису за умов свочасної заміни карт пам'яті. Для вибору специфікації тої чи іншої моделі необхідно чітко знати, в яких умовах буде проведена етнографічна експедиція, її тривалість, для яких цілей застосовуватиметься цифровий диктофон (на якій відстані знаходитиметься диктофон від джерела сигналу, який буде об'єм зроблених записів і наскільки серйозними будуть вимоги до ергономіки). Одна з розповсюджених функцій диктофонів – включення по звуку голосу (режим запису диктофона автоматично включається, коли рівень вхідного сигналу перевищує деяку задану величину). Ця функція впливає, з одного боку, на енергономіку записуючого пристрою, з іншого боку, полегшує роботу з респондентами (не треба постійно вмикати і вимикати диктофон).

Під час тривалих експедицій дослідники особливу увагу звертають на ергономіку записуючого пристрою, об'єм пам'яті, чутливість мікрофонів, якість запису тощо. Так, за об'ємом карт пам'яті лідирують більшість моделей диктофонів різних компаній: Edic (299 год., з картою пам'яті – 600-1200 год.), Гном (карта пам'яті на 1-2 Гб.), Olympus (DS-50 – 259 год.), Sony (VN-6500PC – 221 год.) та ін. Так, за ергономікою добре себе зарекомендували диктофони серії «E-dic». Крім того, вони є одними з найменших за розмірами диктофонами у світі, прості у використанні, мають тривалий час запису (600-1200 год.); диктофон такої серії може працювати без підзарядки більше 6-ти місяців у режимі чергування. Використання диктофонів з такими картами пам'яті дозволяє дослідникові обійтися в експедиції без ноутбука.

Під час запису інформації у побутових умовах велике значення має чутливість диктофона та отримання якісного запису. За таких умов дослідники використовують диктофони, в яких існує захист від електромагнітних перешкод, викликаних працюючими пристроями, існує функція фільтрації різноманітних фонових шумів (як, наприклад, на диктофонах Гном), цифрового регулювання висоти тону, що дозволяє змінювати швидкість відтворення запису без спотворення натурального тону голосу, а також підсилення голосу (скажімо, на диктофонах Sony).

Останнім часом з'явилася можливість використання під час експедицій диктофонів з програмою, що дозволяє переводити аудіозапис у текст (так звана комп'ютерна стенографія).

Як і стосовно іншої цифрової техніки, для використання диктофонів під час тривалих експедицій, дослідники оснащують їх додатковими

картами пам'яті, акумуляторними батареями, а за потреби – виносними мікрофонами.

Невід'ємним атрибутом експедиційних досліджень є мобільні телефони. При проведенні експедицій, у віддалених від міських центрів населених пунктах за допомогою мобільних телефонів можна викликати, у разі необхідності, допомогу, через певні проміжки часу попереджати керівництво про перебіг досліджень. Крім того, за допомогою мобільних телефонів можна коригувати плани роботи як у межах одного поселення, так і декількох (коли одночасно ведеться паралельне обстеження декількох населених пунктів). Маючи на увазі, що на даний час в Україні існують різні оператори мобільного зв'язку, дослідники використовують кілька стартових пакетів різних операторів.

Останнім часом українські дослідники починають використовувати через мобільні телефони службу передачі даних – GPRS (доступ до Інтернету як з телефону, так і з комп'ютера). При використанні GPRS мобільний телефон виступає як клієнт зовнішньої мережі, і йому надається IP-адрес. Цю систему на структурному рівні можна поділити на 2 частини: підсистему базових станцій (BSS) та опорну мережу GPRS (GPRS Core Network). Дана система має перевагу саме під час експедиційних досліджень: віддаленість від обласного чи районного центру, за відсутності стаціонарного телефону тощо.

Крім технічного забезпечення, велике значення під час експедиційних досліджень має аптечка для надання першої медичної допомоги. Керівники експедиції повинні передбачити всі можливі ситуації, в яких учасники автономної групи повинні надавати медичну допомогу своїм товаришам – від харчового отруєння до травми (добре, якщо у групі є лікар або досвідчена медсестра). Але, як правило, розраховувати доводиться лише на власні сили, і в такій ситуації грамотно підібрана аптечка надасть потрібну першу допомогу. Конкретний набір ліків в аптечці залежить від тривалості маршруту, району здійснення експедиції, пори року та низки інших факторів. Під час тривалих експедицій, крім загальної аптечки, яка знаходиться у керівника групи чи його заступника, у кожного учасника повинна бути особиста аптечка з ліками, які найбільше підходять для даного організму (звичайні ліки, які він приймає у повсякденному житті). При використанні препаратів під час експедиції, за першої ж можливості, потрібно поповнити їхній запас. У разі відсутності в аптеках потрібних препаратів, зазвичай, замінюють їх аналогічними лише після консультації з фармацевтом.

Беручи до уваги польові умови, в яких житимуть дослідники під час етнографічних експедицій, звертають увагу на вимоги зберігання ліків. Як правило, аптечка зберігається в упаковках (використовуються також пластикові скриньки), що зберігають форму і оберігають вміст медичних препаратів при транспортуванні у рюкзаку чи сумці. Для амортизації ударів роблять спеціальні амортизаційні прокладки всередині всієї аптечки та окремих блоків ліків. Особливу увагу звертають на її герметичність, адже

багато медпрепаратів втрачають свої властивості або стають непридатними під час потрапляння до них води. В аптечку кладуть також список медикаментів з показаннями для застосування, дозуванням та протипоказаннями, це робиться на той випадок, коли нею користуватиметься людина, яка не володіє достатніми медичними знаннями. Всі ліки у аптечках діляться на 2 частини: для екстреної допомоги і звичайні. Перша частина зберігається у легкодоступному місці і в аварійній ситуації повинна вийматися за лічені секунди – все необхідне для зупинення кровотечі, лікування серцевого нападу, втрати свідомості тощо.

Індивідуальна аптечка складається з індивідуального перев'язувального пакета чи стерильного бинта (1 шт.), нестерильного бинта (1 шт.), йоду (1 фл.), бактерицидного пластиру (2-3 шт.), анальгіну чи цитрамону (10 табл.) тощо. Сюди також входять ліки, які з тих чи інших причин застосовуються людиною під час експедиції, а також комплект ліків, які учасник використовує вдома (які найбільше підходять йому).

Мала аптечка або скорочений варіант аптечки – для 1-2 денних (короткотривалих) експедицій за умов проживання її учасників у межах населеного пункту або поблизу нього. Її список обмежений медикаментами для надання першої допомоги (бинти, джгут, пластир, перекис кисню, йод, валідол, анальгін, цитрамон, вугілля активоване, ножиці тощо).

Основна аптечка. Ділиться на перев'язочні матеріали (бинти стерильні – 4 шт., бинти нестерильні – 4 шт., бинти еластичні – 1-2 шт., салфетки стерильні – 2 уп., пластир – 7, вата – 1 уп. та ін.); антисептики зовнішньої дії – перекис водню, спирт етиловий, фурацілін, пантенол тощо; засоби, які застосовуються при ураженні очей та вух (альбуцид-каплі, софрадекс-каплі тощо), засоби жаро- та боле-понижуючі – анальгін, баралгін, солпадеїн, аспірин, цитрамон тощо; серцево-судинні засоби (валокордин, кофеїн, валідол та ін.), протиалергічні засоби (супрастин, фенкарол тощо); спазмолітики (но-шпа, теонікол та ін.); заспокійливі засоби (реланіум, рудотель та ін.); ліки, які застосовуються при хворобах органів дихання (піносол-каплі, галазолін-каплі, фарингосепт, бромгексин тощо); ліки, які застосовуються під час болі у шлунку і кишечнику (фестал, беллалгін, вугілля активоване, імодіум, церукал, фталазол тощо); протиінфекційні засоби (бісептол, ампіокс, еритроміцин тощо) та інструменти (ножиці, пінцет, перчатки латексні, термометр тощо). За наявності лікаря аптечка додатково оснащується ампулами різних ліків. Аптечка повинна оснащуватися ліками лише після консультації з лікарем. Одразу складається список ліків з їхньої короткою характеристикою.

Необхідно також передбачити наперед можливі обставини, за яких члени експедиції можуть отримати травму, отруїтися тощо. Так, наприклад, потрібно врахувати можливість розповсюдження кишкової інфекції, яка часто виникає під час подорожі (потяги, привокзальні буфети, фастфуди тощо), отримання сонячного удару (обов'язкове носіння верхнього головного убору) та ін.

Паралельно з теоретичною підготовкою здійснюється навчання членів експедиції навичкам володіння технічними засобами запису

етнофольклорного матеріалу та фіксації роботи експедиції (диктофони, фотоапарати, відеокамери). У випадку етнографічної практики, перед виїздом у поле, необхідно у стінах університету провести тренування студентів з оволодіння навичками запису та фіксації аудіо- та відеоінформації. Також вони забор'язані пройти інструктаж з техніки безпеки.

Джерела та література: 1. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І.Франка, 2008. – 288 с.: іл.; 2. Глушко М. Опрацювання та оформлення польових етнографічних матеріалів для здачі в архів на зберігання: методичні рекомендації. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І.Франка, 2007. – 20 с.: іл.; 3. Громов Г. Методика этнографических экспедиций. – Москва: Изд-во МГУ, 1966. – 119 с.; 4. Кожолянко Г.К. Шестаков Ю.П. Етнографічні експедиції та етнографічна практика: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2000. – 64 с.; 5. Паньків М.І. Організація польових досліджень з етнографії: посібник. – Івано-Франківськ, 2005. – 123 с.: іл.; 6. Паньків М.І. Програма-запитальник для збирачів етнографічних пам'яток. – Івано-Франківськ, 1991; 7. Польові дослідження народного календаря в румунських і молдавських селах Буковини: Методичні рекомендації / Укл.: Шестаков Ю. П., Мойсей А. А. – Чернівці: Рута, 2007. – 25 с.; 8. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України / Уклад. Л.Орел, К.Міщенко. – Київ, 1995. – 230 с.

УДК: 392.5(477.85)

Олена КОЖОЛЯНКО

ВЕСІЛЬНІ ГОЛОВНІ УБОРИ ТА ОБРЯДИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НИМИ, НА БУКОВИНІ

У статті розглядаються найбільш типові традиційні жіночі весільні головні убори Буковини. Досліджено локальну специфіку обрядових дій, пов'язаних з весільними головними уборами.

Ключові слова: весільний обряд, весільні головні убори, вінкоплетіння, барвінковий вінок, очіпок, намітка, хустка, обряд покривання молодої, рушникopodobні головні убори.

Елена КОЖОЛЯНКО

СВАДЕБНЫЕ ГОЛОВНЫЕ УБОРЫ ТА ОБРЯДЫ СВЯЗАННЫЕ С НИМИ НА БУКОВИНЕ

В статье рассматриваются наиболее типичные традиционные женские свадебные головные уборы Буковины. Исследовано локальную специфику обрядных действий связанных со свадебными головными уборами.

Ключевые слова: свадебный обряд, свадебные головные уборы, венкоплетение, барвиновый венок, чепец, наметка, платок, обряд покрывания молодой.